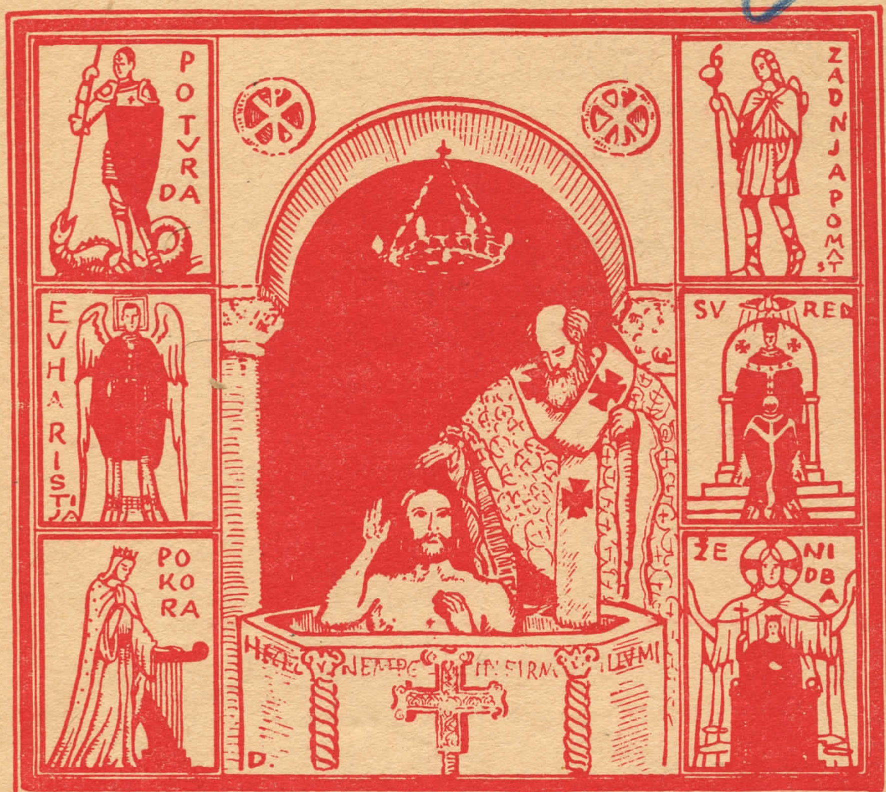
Poštarina plaćena u gotovu.



ŽIVOT S CRKVOM

LITURGIJSKI ČASOPIS

GOD. V. 1939 BR. 2.

ŽIVOT S CRKVOM

Časopis za liturgijsku obnovu
s prilogom »Sv. Misa za nedjelje i blagdane«.

Izlazi jedamput mjesečno prema crkvenoj godini. Dozvolom crkvene vlasti izdaje »Zvijezda mora« — Hvar, a uređuje: Sveć. Šime Kovačić, Hvar. Tisak Leonove tiskare - Split (zastupnik Josip Dadić).

Godišnja pretplata:

Časopis s prilogom 36.— Dinara
Sam časopis . . 24.— „
Sam prilog . . 12.— „

Povjerenici koji raspavačaju barem 5 komada priloga, prodavaju 1 komad za 1 Dinar, a upravi plaćaju za svih 12 brojeva po 10 Dinara.

Pretplata se šalje: »Zvijezda mora« - Hvar (br. čeka 32.193).

SADRŽAJ:

NAŠIM POVJERENICIMA!

Učtivo molimo, da nam se obračun za svaki broj dostavi **odmah** po primitku susljednog broja, dakle za broj 1 po primitku ovog broja, za broj 2 po primitku br. 3 itd. — Žrtve, koje doprinašamo da uzdržimo naš časopis, treba da uzmu u obzir u prvom redu naši povjerenici, jer jedino njihovim redovitim obračunavanjem možemo biti pošteđeni od suvišnih troškova i nepotrebne štete.

UPRAVA.



Sveta Misa kroz vjekove

A kršćani bijahu postojani u nauci apostolskoj i u zajednici lomljenja hljeba i u molitvama.
(Dj. Ap. 2, 42—43).

Bilo bi vrlo žalosno kad bi proučavanje liturgije u prvim vijekovima kršćanstva služilo samo kao udovoljenje arheološke radoznalosti ili kao obogaćivanje novih znanstvenih fakata. U liturgiji prvih kršćanskih stoljeća naći ćemo najživlje, najsvježije manifestacije mlade vjere, neposredni dodir sa izvorom i korijevkom samoga kršćanstva, te iz toga možemo povući aktuelne zaključke i praktično-spasonosne lekcije.

Božanski Spasitelj je kazao: »*Vigilate et orate*« (Bdijte i molitve) i tim je naredio molitvu privatnu i individualnu za sve vjernike. Kršćanstvo se nije odreklo privatne molitve, koju su poznavali i Židovi, a i poganski narodi. Samo ta privatna molitva ne smije biti egocentrična, već socijalna u koliko je kršćanin član velike obitelji koja se zove Crkva.

Osim privatne molitve (ne »privatne« pobožnosti) Božanski Spasitelj je naredio nešto uzvišenijega na Zadnjoj Večeri kad je kazao: »*Hoc facite in meam commemorationem*« (Ovo činite na moju uspomenu!). Ustanovio je *Sv. Misu*, Otajstvo Vjere novoga i vječnoga Zavjeta (novi et aeterni testamenti mysterium fidei), kako je nazivlje Kanon rimskoga Misala. Židovi su imali žrtve Pashe, a naša Žrtva je Sv. Misa. S ove tačke, kako kaže V. Pirovano, treba početi upoznavati kršćansku liturgiju. Bez poznavanja židovske liturgije može se lako zapasti na vrlo

sklizave staze i najveći kršćanski sakramenat stavljati u vezu sa misterijima helenističkim ili orijentalnim, kako to rade racionalisti.

Sv. Misa, koja je u pravom smislu jedina kršćanska Liturgija, utemeljena od Isusa Krista ostala je kroz sve vijekove jedna, jedinstvena. U svom sadržaju, u svojoj biti ostala je nepromijenjena, jer se ne smije izmijeniti (inalterabilis). Sam je Krist direktno ustanovio. Istina, tijekom stoljeća u svojim vanjskim obredima Sv. Misa imala je svoju prirodnu evoluciju. To vrijedi isključivo na vanjsku formu ritusa. Biskupi Rima i drugih velikih gradova kršćanskog Zapada i Istoka, bilo po tradiciji apostolskoj bilo po vlastitoj volji, počamši od IV. vijeka, nadodavali su u Misi razne obrede i molitve, koje je Crkva primila, potvrdila i zadržala. U koliko je Crkva kao takova propisala molitve i obrede za Sv. Misu, može se u širem smislu kazati, da je i to utemeljeno indirektno od samog nevidljivog glavara Crkve: Isusa Krista. Sigurno je, da je Crkva ljubomorno zadržala sve bitno i najljepše u liturgiji Mise kroz vijekove i da nije nikada dopustila da se ma što mu drago umetne, što ne bi bilo u skladu i u dostojanstvu sa sv. činom. Osim toga znademo, da su pojedine molitve i cerimonije uveli pape i biskupi svetog života, velikog znanja, rekbi kao pod nekom inspiracijom. Bitno u Sv. Misi ostalo je uvijek isto, bez promjene. Ovo najveće kršćansko otajstvo, per excellentiam »*Mysterium Fidei*« bilo je uvijek najdragocijenije blago Zaručnice neoskvrnjenog Jaganjca i Ona zaštićena od Duha Svetoga predaje to blago netaknuto i čisto svim generacijama Novoga Zavjeta sve do Paruzije, do drugog Kristovog dolaska, kada će anđeli posljednjeg euharistijskog dana prenijeti zadnju hostiju u nebo. U Crkvi će uvijek biti Sv. Misa do konca svijeta.

Sv. Misa je tipično stvar Božja, Gospodnja i zbog toga su je kršćani zvali *Dominicum*. Prvi kršćani, izašli iz škole mučeništva i primitivne apologije poznavali su smisao i dubinu liturgije, pa su rimskim sucima odvažno odgovarali kad su bili optuženi zbog prisustvovanja Sv. Misi: »Dominicum fratribus celebravimus, quia christiani sumus. Non potest intermitti dominicum. Lex sic iubet, lex sic docet. Collectam gloriosissime celebravimus, quoniam sine dominico esse non possumus.« (Skupa s braćom slavismo Sv. Misu, jer smo kršćani. Nijesmo mogli učiniti s manje, jer se Sv. Misa ne može prekidati. Kršćanski zakon tako zapovjeda i tako uči. U zajednici smo slavili, jer bez

Sv. Mise biti ne možemo). Ovaj odlomak nalazi se u aktima Sv. Saturnina i drugova.

Centar kršćanske liturgije je Sv. Misa. Ona nam se prikazuje kao ideal kršćanske zajednice. To vrlo lijepo tumači poznati benediktinac Dom Germain Morin u svojem djelu: »Monaški ideal i život kršćanskog društva u prvim vijekovima«. Ujediniti ljude u Bogu, ujediniti ljude međusobno, to je bio program primitivne kršćanske općine. Ljubav za jedinstvom bila je uvijek oznaka prave Crkve i njezinih najplemenitijih sinova. Ovo jedinstvo moralo se i na vanjski način manifestirati. U prvo doba kršćanstva nije to bilo teško izvesti, jer njihov broj nije bio tako velik. Najveća manifestacija kršćanskog jedinstva bila je Liturgija, kad su kršćani dolazili da aktivno sudjeluju Sv. Misi. Poganski carevi i njihovi namjesnici budno su pazili na ove kršćanske zajedničke sastanke. Policija je najviše uhodarila ove sastanke po privatnim kućama, pa čak i u katakombama. Uopće neprijatelji Crkve u svim vremenima išli su najprije za tim da osujete sastanke vjernika, da vjernike stave izvan zakona, upotrebivši silovita, a i svirepa sredstva. Svečani i pravi sastanak kršćanskih vjernika je liturgičan to jest Sv. Misa. I danas još vlada kod prostoga svijeta zdravi kriterij, da sudi kršćanina po tome dali pohađa nedjeljom i blagdanom crkvu slušajući Sv. Misu i dali barem jedanput godišnje pristupa trpezi Gospodnjoj. Ideja jedinstva nije se izgubila. Mi moramo i danas srdačno uskliknuti sa sv. Augustinom: »O Sacramentum pietatis! O signum unitatis!« (O otajstvo pobožnosti, o otajstvo jedinstva!)

Morao je zaista izgledati veoma svečan liturgijski sastanak vjernika kod Sv. Mise! Najprije on se odvijao u velikim dvoranama (prije Milanskog edikta) a kasnije u prostranim bazilikama, sagrađenim u prvom redu za slobodno i raskošno odvijanje liturgijskih funkcija. Liturgija traži prostor velik i prikladan. Biljeg jedinstva odmah se vidi po sastavu liturgijske skupštine. Ona se sastoji (barem na svečanim stacionalnim misama) od cjelokupnog kršćanskog pučanstva cijeloga grada, okupljenog oko svog biskupa i oko svog svećenstva. Sv. Misa počimlje sa procesijom. Procesija označuje slobodni i osvajalački put kršćanskog naroda kroz vijekove. Daje mu optimizam i vjeru da pripada pobjedonosnoj Crkvi. To je svijesna kršćanska masa, kakvoj nema primjera u historiji. Kad biskup (ili svećenik) prilazi k žrtveniku najprije pozdravlja euharistijsku rezervu, koja je preostala od prešašnje Mise.

S tim poklonom priznaje i potvrđuje sve ono što je bilo učinjeno u svim dosadašnjim misama. On ne će prikazati novu žrtvu, već će nastaviti istu veliku i jedinu žrtvu, koja poslije Kalvarije ispunja sva vremena i sve prostore. Njegova žrtva nije drukčija od njegovih predšasnika, kao što se ne će razlikovati ona njegovih sljedbenika. Isti je veliki svećenik određen za vijekove po redu Melkizedekovu, koji radi danas kao i jučer, u svakom stoljeću, u osobi svojih službenika. Zatim je slijedilo čitanje svetih knjiga Staroga i Novoga Zavjeta. Jedan čita, a svi slušaju. Sve svete knjige su u čitanju od Geneze do Apokalipse. Čitanje je naizmjence prekinuto sa pjevanjem. Pjeva »Schola cantorum« na posebnom liturgijskom prostoru. Kršćanskom puku ovo pjevanje nije strano. On ga razumije i opetuje pjevajući barem zadnje fraze. To je bio dirljivi prizor. Nema ljepše stvari nego kad cijela zajednica sa svetim pjevanjem prati euharistijski misterij. Povratimo kršćanskom putu opet onu aktivnu ulogu, koja mu pripada. Neka narod pjeva! Pjevanje naroda ne može nitko nadoknaditi.

Biskup bi opet pozdravio zajednicu, izmolio Kolektu i držao propovjed (homilia, logos, sermo, tractatus, disputatio) sa svoje katedre redovito, a katkada bi uzašao i na ambon. Ove propovjedi bile su uglavnom tumačenje biblijskog ili evanđeoskog teksta ili odnosnog blagdana ili panegirik u slavu mučenika. Biskupi su propovjedali sjedeći. Propovjed je bila glavna dužnost biskupa u gradovima. Na selima su propovjedali svećenici i đakoni. Na istoku su katkada propovjedali i obični lajici. Propovjedi biskupa na Istoku bile su redovito duže od onih na Zapadu. Obično su biskupi imali stenografe (tachygrafe), koji su pisali njihove propovjedi, a ove su se čuvale u crkvenom arhivu. Propovjedi nekih biskupa (Ambrozija, Augustina, Leona Velikoga, Petra Chryzologa, Maxima, Fulgencija, Cezarija, Grgura Velikoga, Ivana Zlatoustoga, Bazilija, Efrema, Ćirila, dvaju Grgura (iz Nazianza i Nysse) itd. djelovale su moćno na vjernike prvih stoljeća i spadaju među uzore crkvenog govorništva.

Poslije čitanja i propovjedi otpuštale su se iz crkve sve kategorije publike, koja nije smjela prisustvovati sv. žrtvi u pravom smislu riječi: katehumeni, pokornici i svi oni koji iz bilo kojih razloga nijesu smjeli pristupiti sv. pričesti (illi qui non communicant). Zašto ih se nije pripuštalo daljnjem sudjelovanju sv. mise? Glavni razlog je u tome, kaže Morin, što bi se smatrao takav postupak

kao neka vrst skizme. Sv. Misa je jedinstvo. Svi koji su prisustvovali morali su se pričestiti. Kako bi to izgledalo, da se u času sv. pričesti neki ustegnu od toga. Bio bi škandal svim vjernicima. Tko nema pravo da se pričesti, treba da stoji izvan tajna. Ova zajednička pričest vjernika ostala je u nekim mjestima samo na Veliki Četvrtak i to su velike iznimke.

Sv. Misa započela bi sa svečanom »Oratio Fidelium« (molitva vjernika) za sve potrebe Crkve. To se zadržalo u oficiju Velikog Petka. Iz te molitve nitko nije izostavljen, počamši od biskupa pa do najmanjeg crkvenog službenika, remete. Napokon se posebno molilo za heretike, skizmatike, židove i pogane. Kadgod slušamo ovu dirljivu molitvu, ne možemo, a da ne osjetimo da je katolička Crkva prava majka. Molitva je per excellentiam simbol jedinstva. Prava »kolekta« (quia fidelium vota quasi colligebantur), jer zavjete i molitve svih vjernika u zajednici sakuplja preko biskupa, koji ih u ime sviju prikazuje Bogu po zaslugama Isusa Krista »per Dominum nostrum Jesum Christum«. Odmah iza »Oratio Fidelium« biskupovi ministranti idu prama balaustradi (pregradi) da prime materijalne doprinose vjernika: kruh i vino. Vjernici su donosili također ulja, pšenice i grožđa, a od 4. vijeka i tamjan za kađenje oltara.

Napokon se liturgijska akcija približuje oltaru. Sam žrtvenik označuje jedinstvo. U kršćanskoj starini svaka crkva imala je samo jedan oltar. Na tom oltaru služila se samo jedna misa. Druga misa nije se mogla prikazati sve do slijedećeg dana. U prvim vijekovima važila je ova apsolutna liturgijska odredba: Sv. misa mogla se samo jedanput služiti na dan na jednom istom žrtveniku. Istočna crkva zadržala je i do danas ovaj običaj. Počimlje velika euharistijska molitva sa »Praefatio«, da dovrši sa »Pater Noster«. To je zapravo Misa (Oblatio, Liturgia).

Kanon Mise je najljepša pjesma koju je ikada čovjek mogao spjevati svom Stvoritelju i Otkupitelju. Pjesma zahvalnosti za sve ono što nam je Bog udijelio, a najviše što nam je poslao svog Jedinorođenog Sina. Zato svećenik nastavlja presvetu Euharistiju, spominjući jedno otajstvo za drugim: inkarnaciju, zemaljski njegov život i muku. Kod ove tačke svećenik spominje detaljnije zgodu zadnje večere i izjavljuje da opetuje ono isto što se onda učinilo, da naime kršćanska zajednica prikazuje Bogu ovaj hljeb i ovo vino euharistijsko. U kanonu se moli za sve ono što Crkvu interesira, za žive i mrtve, za vlasti duhovne i ze-

maljske, za plodove zemlje. Crkva u obnovi večere Gospodinove spominje sve koji ispovjedaju pravu vjeru. Kad se u svetim »diptihima« nije spominjalo jedno ime, značilo bi formalno, da je dotična osoba ekskomunicirana. Na koncu kanona bio je običaj blagosivljati razne plodove. To je ostalo još i danas u misi Velikog Četvrtka, kad se prije »Očenaša« blagoslivlje sv. Ulje.

Osobito u obredu sv. pričesti Crkva je izrazila u najjasnijoj formi crkveno jedinstvo. Najprije se počimlje sa poljupcem mira (osculum pacis). Svi moraju uzeti učešće u poljupcu mira, koji se pričešćuju. Međutim celebrant (glavni liturgos) stavio je u kalež fragmente posvećenog hljeba, što ga je donio na početku mise, da ga ujedini sa vlastitom žrtvom. Zatim dijeli vlastitu hostiju i jedan komadićak miješa sa predragocijenom krvi. Od onoga što preostaje uzeti će još nešto da može ujediniti sa česticama određenim za pričest klera i naroda, dok će arhiđakon izliti u veliki kalež koji je određen za zajednicu koju kap iz onoga kaleža, iz kojega je pio prvi celebrant. Ne samo to, već jedan dio posvećenog hljeba na misi, biskup će poslati svakom svećeniku na župi, te nitko u gradu ne će moći misiti bez da je primio ovaj »fermentum« (hljeb), određen da bude ujedinjen novoj konsakraciji kao energički izraz jedinstva cijele crkve sa svojim pastirom (biskupom).

Tako je Sv. Misa bila uvijek i svugdje znak jedinstva kroz vijekove. »Jedno je tijelo Gospodinovo, jedan je kalež koji nas ujedinjuje u njegovoj krvi. Jedan je žrtvenik, jedan je samo biskup« (Sv. Ignacije, Filadelf. IV.).

»Svi smo dionici jednoga hljeba.« Kad je Sv. Polikarp iz Smirne služio Misu u Rimu za vrijeme Pape Aniceta nitko nije primjetio, da bi Polikarp radio nešto drugo od rimskoga biskupa. Tu je bilo manifestirano crkveno jedinstvo Istoka i Zapada i u jedinstvenoj liturgiji.

Od početka pa do danas, do konca svijeta Sv. Misa ostala je u svojoj esenciji ista: u vjeri, u ljubavi i u svojim plodovima. S ovim mislima prisustvujmo Sv. Misi. Sv. Misa izrazuje najbolje kršćansku zajednicu, socijalnu misao kršćanstva. Za vrijeme sv. Mise neka naša »privatna« pobožnost i »individualna« molitva ne smeta opću Liturgiju. Molimo sv. Misu. Liturgija ne uništava privatnu pobožnost, već ona hoće da se preko Mise postavimo u neposredni dodir sa svećenikom i sa žrtvenikom. U drevnoj starini molilo se i čitalo jasno i glasno. Privatna pobožnost nije bila šutljiva kao danas. Konačno dolazimo do toga, da se povratimo jednoj metodi tako staroj i jednostavnoj (koju prakticiraju odavna naši stari) da s očima pratimo akciju sv. Mise, da s ušima slušamo riječi i pjevanje, da sa srcem budemo vezani sa svećenikom i sa tajnama sv. Mise, ujedinjeni s Kristom u sv. pričesti, zalogu vječnoga veselja.

»Ut quod temporaliter gerimus aeternis gaudiis consequamur.« *Dr. Ivan Delalle.*

Sakramenat pokore u povijesti Crkve

U prvih kršćana, kao i kod onih koji se danas obraćaju na kršćanstvo, bila je svijest o preporođenju po sakramentu Krsta vrlo živa. Oni su postajali kršćani u odrasloj dobi pa su na krštenje dolazili nakon dubokog i potpunog obraćenja. Zato je Tertulijan rekao da se kršćani ne rađaju, nego da postaju. To obraćenje koje se zbivalo slobodnom voljom i srcem nakon spoznaje prave vjere, bilo je krštenjem utvrđeno, a Pričešću se hranilo i ojačalo. Stoga kod prvih kršćana ispovijed nije bila tako česta. Za malene grijehe i svakodnevne pogreške dobiva se oprost i izvan sv. Ispovijedi, a teški su grijesi bili vrlo rijetki, pa je sv. Ispovijed mnogim kršćanima bila gotovo nepoznata.

Ipak ih je uvijek bilo koji su padali pod udarcima svojih zlih sklonosti i napasti. Zato je od uvijek sv. Ispovijed bila u Crkvi sredstvo kojim su pali zadobivali izgubljeni život. U prvim vjekovima Crkve vrlo se često obavljala javna ispovijed i pokora, osobito za nekoje javne grijehe, da se među vjernicima sačuva strah pred grijehom. Ta je ispovijed i pokora bila u praksi već u doba apostola, što se vidi iz prve poslanice Korinćanima.[1])

Javna se pokora obavljala uglavnom za tri vrste grijeha: otpad od vjere, ubistvo i preljub. Bila je skopčana i pokora i odriješenje se je vršilo uz posebne obrede, čega nam se mnogo sačuvalo u liturgiji korizmenog vremena. Pokora je bila vrlo stroga i dugotrajna. Obično se mogla obavljati samo jedan put, ili bolje, odriješenje se podjeljivalo samo jednom. To je bilo zbog toga, da ne bi grešnik postao nemaran videći da lako dobiva odriješenje, pa da se ne bi opet povraćao u grijeh. Tako da su i sami pokornici više puta svojevoljno produljivali pokoru, samo

———

1) I. Cor. V.

da im se ne bi dogodilo da ponovno padnu u grijeh, jer više ne bi dobili odriješenja.

Ovi bi pokornici nosili pokornička odijela, i posipali glave pepelom. Bili su lišeni mnogih vjerskih i građanskih povlastica. Stajali su na crkvenim vratima ili u crkvi na posebnom mjestu i preporučivali se u molitve i zagovor vjernika koji su ulazili i izlazili. Nijesu smjeli prisustvovati misi vjernika, nego su se iza propovijedi morali udaljiti. — Za vrijeme pokore nijesu smjeli sklapati ženidbe niti vršiti časne građanske službe. — Vršili su i teške tjelesne pokore; nijesu smjeli polaziti kupališta niti gozbe. Malo su spavali a mnogo molili i davali obilnu milostinju prema svojim mogućnostima.

Prvi korak što su ga ovaki grešnici morali učiniti za povratak u crkvenu zajednicu bio je taj, da su u određeno doba pristupili pred biskupa ili svećenika i zamolili da mogu obavljati kanonsku pokoru. Svećenik bi na njih položio ruke i dao im pokorničko odijelo. U Rimu su pokornici iza mise padali na zemlju pred biskupom i vjernicima oplakujući svoje grijehe. I biskup je zajedno sa narodom padao na koljena i molio Boga za oproštenje. Zatim bi nad pokornicima izmolio jednu molitvu, a onda bi ih otpustio iz crkve, da svaki izvršava pokoru koja mu je bila naložena.

Prema obredu koji se nalazi u današnjem rimskom Pontifikalu, biskup je na početku korizme blagoslovio pepeo i pokorničko odijelo i stavljao ga na pokornike. Iza kako je sa narodom ispjevao pokorničke psalme i velike litanije, dozivao je pokornicima u pamet grijeh Adamov i pokazivao kako njihovo privremeno ostranjivanje iz Crkve sliči tjeranju Adama iz raja zemaljskoga. Pokornici su držeći u rukama svijeće primali jedan drugoga za ruku, a biskup je uzimao prvoga za ruku i izvodio ih iz Crkve, dok su pjevači pjevali responzorij o prvom grijehu i kazni prema kojoj su naši praroditelji bili protjerani iz raja.[2])

Kad je oko devetog vijeka prestala javna pokora, pepeo se ipak blagoslivljao na početku korizme i počeo se stavljati na glavu svim vjernicima. Taj se je običaj proširio po čitavoj zapadnoj Crkvi i ostao do danas.

Važno je istaknuti da je u ovoj pokori sudjelovala čitava Crkva. Ne samo time što je ona preko svojih službenika pokornike opominjala i sokolila, nego što se je

———————

[2]) Schuster: Liber sacramentorum, I. cap. IX.

čitava zajednica za njih molila. Osobito je za pokornike bio važan zagovor mučenika i onih koji su što pretrpjeli radi vjere. Ako su se ovi zauzeli za pokornika, onda je njegova pokora obično bila smanjena ili skraćena, jer su se pokorniku primjenjivale njihove zasluge.

Nakon dovršene pokore biskup je podjeljivao zajednički odriješenje, osim u slučaju smrtne pogibli, jer se tada odriješenje podjeljivalo odmah. U Rimu se odriješenje podjeljivalo na veliki četvrtak. U srednjem su se vijeku na taj dan služile tri mise: na prvoj se javnim pokornicima podjeljivalo odriješenje sa dirljivim obredima, na drugoj su se blagoslivljala sveta ulja, a na trećoj se čitava zajednica pričešćivala zajedno sa onim pokornicima kojima je taj dan bilo podijeljeno odriješenje.

I kad je prestala javna pokora, ovaj se običaj odriješenja sačuvao, pa je papa sve do godine 1870. na veliki četvrtak davao sa lože sv. Petra narodu blagoslov sa općim odriješenjem. Isto tako je bio običaj da se iza propovijedi daju narodu stanoviti oprosti i opće odriješenje. Ostatak toga se je sačuvao u pontifikalnoj misi, gdje biskup još i danas daje vjernicima, koji su toj misi prisustvovali, oprost od 50 dana.

Uz javnu bila je već od apostolskih vremena u običaju i tajna ispovijed. Međutim u nekim su crkvenim općinama pokornici, pošto su se tajno ispovjedili svećeniku, svojevoljno primali javnu pokoru. A u nekim je općinama svećenik, kod koga se pokornik tajno ispovijedio, imao odrediti da li treba da i javno ponovi ispovijed i primi javnu pokoru. Tako su tajni prestupci bili izravno ili neizravno, tj. primajući javnu pokoru očitovani.

I javna ispovijed sa javnom pokorom za javne grijehe, i privatna ispovijed sa javnom pokorom utvrđivala je vjernike u poniznosti i bratskoj ljubavi, jer su svi pomagali pokornike molitvom i dobrim djelima, a opet su se i sami više čuvali grijeha. Ali je takva ispovijed imala i više poteškoća, jer su se mnogi bojali podvrći takvoj ispovijedi radi stida, a drugi su opet javnim ispovijedanjem mnogo puta sablažnjavali nevine. Zato je Crkva malo po malo dokinula javnu ispovijed, a kasnije i javnu pokoru. Tako su vjernici slobodnije i češće mogli pristupati ovom sakramentu.

Za češće ispovijedanje pridonijeli su mnogo samostani. U njima se naime ispovijed obavljala i za lake grijehe i svakidanje pogreške. Tako su se na pr. redovni-

ci sv. Kolumbana ispovijedali svaki dan. Dapače ispovijed se počela smatrati srestvom za napredak u savršenstvu.

Crkva je željla da se vjernici ispovijedaju osobito u korizmi. Kasnije se sve više uvađala ispovijed i u adventu kao priprava na uzvišenu božićnu svetkovinu, a onda i o prosnim danima. Tako da su se vjernici u srednjem vijeku ispovijedali tri do četiri puta u godini.

Kad su nastali tzv. prosjački redovi počeli su se mnogi vjernici i češće ispovijedati, jer su svećenici ovih redova polako unosili među vjernike samostanski običaj česte ispovijedi. A kako je Crkva vjernike sve više poticala na često pričešćivanje, tako je i česta ispovijed postala običajem mnogih vjernika koji je smatraju nužnom pripravom za sv. pričest, premda i nemaju teškoga grijeha na duši. Tako da u najnovije doba i Katolička Akcija i pobožna društva propisuju svojim članovima mjesečnu ispovijed.

O. Pavao Badurina

Liturgijsko shvaćanje sv. Mise

(Nastavak)

Shvaćanje sudjelovanja u sv. Misi na temelju liturgije.

U »Memento« — »Spomenu« — živih nalazimo u današnjem tekstu... »pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis« — ... »za koje Ti prinosimo ili koji Ti prinose ovu žrtvu hvale«. Ali uvaženi benediktinac Vandeur točno opaža: »Odmah govorimo, da najstariji Sakramentari prije X. vijeka nemaju riječi: »pro quibus tibi offerimus« — »za koje Ti prinosimo«. Jedni misali imali su samo »pro quibus tibi offerimus« — »za koje Ti prinosimo«, a nekoji samo »qui tibi offerunt« — »koji Ti prinose««. U nekojima su bile obje formule, ali sa riječcom »vel« — »ili« —, napisanom crvenim slovima, što je značilo: ili jednu ili drugu formu. Auktor Mikrologa, Bernold iz Kostance, kudi ovaj dodatak u »Spomenu« živih: »pro quibus offerimus« — »za koje prinosimo«. (Grancolas, Traité de la Messe p. 121). I zbilja — riječi su istog Vandeura — starinski oblici u liturgiji veoma dobro spasavaju teološki pojam žrtve. A ove riječi (»za koje prinosimo«) već davaju naslutiti zaborav na ulogu ili udio prvih prinositelja, što vrše vjernici u Misi, i na taj način pretjerano sužuju čin svete Žrtve na same službenike oltara.« (Vounder: La S. ta Messa p. 184, 185).

»Unde et memores, Domine, nos servi tui, sed et plebs tua sancta«... što se moli odmah iza pretvorbe vina, znači: »S toga (t. j. jer si Ti, o Kriste, rekao: »kolikogod puta ovo budete činili, činit ćete meni na spomen.«) s toga spominjući se, Gospodine, mi sluge Tvoje (naime: svećenici i ostali službenci oltara), ali i sveti narod Tvoj (t. j. narod svet po svojem uzvišenom kršćanskom zvanju): svi dakle mi, ja svećenik i vjernici spominjući se blažene Muke istoga Krista, Sina Tvojega, Gospodina našega, kao što i Njegova Uskrsnuća od mrtvih i slavnoga Uzašašća p r i n o s i m o (svi mi) preslavnom veličanstvu Tvojemu...... žrtvu čistu, žrtvu svetu, žrtvu neokaljanu, sveti kruh vječnoga života i kalež vječnoga spasenja.« — Svi se mi — tu se govori — službenici oltara i vjernici sjećamo zapovijedi Isusove i Njegovih otajstva i zato svi prinosimo Žrtvu svetu! Što jasnije od ovih riječi i od ove jasne stilizacije? Ista se jasnoća nalazi u svim slijedećim molitvama do »Agnus Dei« — »Jaganjče Božji«.

Ovo isto obilježje zajedništva i jedinstva sudjelovanju sviju u Žrtvi sv. Mise otskače nam i u različitim »*p r o m j e n l j i v i m*« *dijelovima* sv. Mise, iako tu ne možemo išćekivati onakovu jakost izražaja kao u stalnim dijelovima Mise, jer se u promjenljivim dijelovima više osvrće na narav blagdana ili vremena nego izravno na sami karakter i čin sv. Žrtve. No ipak i u premnogim promjenjivim djelovima nalazi se ovo jedinstvo nadasve u Prikaznim molitvama (»Secretae«).

Navodimo ovdje samo *nekoje primjere* iz Prikaznih molitava: Primi, molimo, Gospodine, molitve *puka svoga* s prikazanim žrtvama (srijeda po III. nedj. Korizme). — Primi..., Gospodine, darove svojih *naroda* (uskrsni četvrtak). — Ove prinose *slugu i službenica* svojih dobrostivo primi. (nedjelja V. po Duh.). — Primi žrtvu od pobožnih slugu svojih (nedj. VII. po Duh.) — *Prikazujemo* Ti, Gospodine, darove *naše* pobožnosti. (Sv. 1. XI. i 22. I.). — Pogledaj, *molimo*, Gospodine, umilostivljen na ove žrtve (četvrtak iza pepelnice). — *Napunjamo*, Gospodine Tvoje žrtvenike darovima (blagd. sv. Ivana Krst.). — *Prinosimo* Ti, Gospodine, na žrtvenicima Tvojim darove (navečerje Svih Svetih).

Još je jasnije izraženo u *slijedećim* Prikaznim (Tajnim) molitvama, gdje Crkva promatra »oblata« — »prinose« kao već nekako započetu žrtvu: *Molimo* Te, Gospodine, da ovaj prinos očisti naše prestupke i da posveti tijelo i dušu Tvojih podložnika za svetkovanje žrtve (nedj. III. po Bogojavlj. i Kvatrna srijeda u rujnu). — Neka nas očisti, molimo, Gospodine, prinos ovog dara i neka nas učini dostojnim svetog sudioništva. (za svaku potrebu). — Neka Ti, Gospodine, budu ugodne *naše* žrtve po zagovoru sv. apostola Andrije... (30. XI.). — Svečano Ti, Gospodine, *prikazujemo* žrtve o svetkovini mučeništva svetih Tvojih Basilida, Cirina, Nabora i Nazarija, vršeći Tvoja divna otajstva (Svetkov. 12. VI.). — Bio Ti mio, Gospodine, prinos *naše* službe, za koju molimo, da nam sveti Gorgonije mučenik Tvoj, bude zagovornikom (Svet. 9. IX.).

Dakle liturgijski misni tekstovi govore nam sami od sebe da svi vjernici sudjeluju u velikom i najsvetijem Činu sv. Mise.

Da pojačamo ovu temu navest ćemo po koji dokaz **iz modernih i starih auktora,** eda nam bude očito, da to nije neko pobožno maštanje, već prava zbilja.

Na liturgijskom tjednu u Namur-u (Belgija) 12—16 lipnja 1932 god. velečasni **Gasque** u svome predavanju »Misa je žrtva sv. Crkve« istaknuo je, da je Misa Žrtva Crkve radi tri glavna razloga: 1. zato, jer je Crkva prikazuje; 2. zato, jer se Crkva (jedna s Kristom!) u Misi prikazuje; 3. zato, jer se Misa za Crkvu (za sve potrebe Crkve) prikazuje. On je tu insistirao na aktivnom udjelu vjernika u sv. Misi. Bez dvojbe — veli on — mora svećenik aktivno predsjedati ovoj svećeničkoj službi Crkve, ali, vjernici s **njime** i po **njemu** istinski prikazuju Žrtvu, jer svi imaju dio u Kristovom svećeništvu. **Treba povratiti vjernicima svijest i osjećaj njihova svećeništva,** i dati im, kolikogod je moguće, aktivno sudjelovanje u sv. Misi. (Vie Spirituelle — Septembre 1932 p. 202).

Dvije godine kasnije na liturgijskom tjednu u Liege-u (Belgija) 3—7 lipnja 1934 g. **općenita** tema je bila: **Misa, središte našeg života.** U razvijanju ove općenite teme Msgru. **Ladeuze-u,** rektoru Louvenskog sveučilišta, bio je povjeren referat »Prikazivanje (oblation) Euharistične Žrtve«. U svojoj magistralnoj konferenciji, **napustivši teološka razilaženja** i rasprave o biti svete Žrtve, (kao što pristaje liturgijskim kongresima), **razvio je temu** u smjeru **vitalnog shvaćanja** Mise (»compréhension vitale« de la Messe). Njegovo razlaganje nije bilo sistematsko-aprioristićko, već je bilo na bazi znanstvene analize liturgijskih podataka, shvaćajući (potpunim pravom) liturgiju kao jedan od izvora teoloških dokaza (»locus theologicus«). I u tom referatu liturgija se je pokazala kao bogati i precizni doktrinarni izvor. Msgr. Ladeuze ograničio je predmet svoga referata na žrtvu u strogom smislu, u kojoj razlikuje tri dijela: **pripravni dio, žrtvovno prikazanje** (prikazanje Žrtve — »oblation sacrificielle«) i **dovršenje Žrtve** (blagujući od Žrtve — svetom Pričešću). Prikazanje (Offertorium) jest neka **izvanjska priprava t v a r i** za žrtvu (materia sacrificii), a istodobno je **unutarnja priprava naših duša.** Žrtvovno prikazanje (»oblation sacrificielle«) jest njezina kulminantna točka. Ovaj pretvorbeni oblik je ovijen najvišim poštivanjem: njime se u svoj zbilji hoće da učini ono što je Krist učinio na zadnjoj Večeri. Isusova »molitva zahvalnica« na zadnjoj Večeri postala je naše Predslovlje, a riječi Pretvorbe ostaju apsolutno identične i u ustima Kristovim i u ustima svećenikovim. Samo je jedan **novi izgled: Kristova akcija postaje naša;** čitav puk, po službeništvu svećenikovu, jest prinosilac žrtve i ne može biti naprosto samo »prisutan« prinošenju Žrtve: Zato spominjući se... mi sluge Tvoje..., ali i sveti **narod Tvoj..... prinosimo.** Ovom prinošenju Žrtve čitava je Crkva pridružena: angelus sacrificii (naznačuje po svoj prilici Krista), duše čistilišta, za koje se moli, apostoli, mučenici, djevice, s kojima hoćemo da budemo u zajedništvu (»Communicantes...«). Sveta Pričest, koja dokončava sv. Žrtvu, mora biti normalno čin čitave zajednice, koja sa svećenikom prikazuje svetu Žrtvu. (V. S. Juillet-Aout 1934 p. 73—74).

Da se uvjerimo, da ovo teološko i liturgijsko **shvaćanje** svete Mise **mnogih modernih auktora** i novog ili točnije obnovljenog liturgijskog gibanja **nije moderno,** već **stara kršćanska istina i praksa** od najprvih vremena kršćanstva, navest ćemo nekoliko auktora iz prošlih vjekova.

Najprije treba spomenuti, da su **sve** liturgije, **istočne** i **zapadne** imale **neki uvod** u svetu Tajnu, **koji odgovara** našem **Predslovlju:** (Vidi: Dom Cabrol, art. Canon, u Diction. d' Archeol. chret. et de Liturgie, t. 2., 1894). Nekoje su od njih izrazitije nego li rimski misal. Tako n. pr. Liturgia graeca sancti Jacobi (donosim u lat. prijev. iz De la Taille: »Myst. Fidei« p. 343) ima ovo: Svećenik: »Pax omnibus!« — »Mir svima!« Narod: »I Duhu tvojem!« Arhiđakon: »Stemus pulchre, stemus prudenter, stemus cum timore Dei et compunctione. Solliciti simus per sanctam anaphoram in pace offere Deo.« — Narod: »Propitiationem (eleon) pacis, sacrificium laudis.« (Misa je naime, per excellentiam sacrificium laudis, jer se po njoj najviša hvala i čast uzdaje Bogu!) — Svećenik: »Caritas Dei Patris, gratia Domini et (Filii), communicatio et donum Spiritus Sancti sit cum omnibus vobis!« — Narod: »Et cum spiritu tuo!« — Svećenik: »Sursum habemus mentes et corda.« — Narod: »Habemus ad Dominum.« — Svećenik: »Gratias agamus Deo.« — Narod: »Dignum et iustum est.«

Da je ovaj običaj svečanog međusobnog poticanja na zajedničko prikazivanje bio oduvijek, svjedoče nam ne samo jednodušno sve liturgije, nego za Zapad to nam tvrdi sv. Ciprijan (Lib. de Orat. Dom., c. 31, P. L. 4, 539), a za Istok Ćiril Jerusalemski (Cateches. 23, n. 4 et 5; P. G. 33, 1112—1113).

A da je ovo svečano međusobno poticanje na pobožno prikazivanje Žrtve (ove neke vrsti Predslovlja!) izrazivalo jedinstvo naroda i svećenika u prikazivanju svete Žrtve, to nam ne samo govori jasan tekst, već isti crkveni pisci i sveti Oci.

Počnimo n. pr. jednog **Krizostoma:** »Oratio, qua Deo gratias aguntur (ta tes euharistias), **utriusque** (et sacerdotis et plebis) communis est: neque enim ille solus gratias agit, sed et plebs universa.....; illudque intelligamus, nos omnes unum corpus esse, tantumque inter nos differre, quantum membra a membris differunt«. (In II Chor., Hom. 18, n. 3; P. G. 61, 527). — »Molitva, kojom se hvala daje Bogu (ta tes euharistias), je zajednička obojice (i svećenika i puka): jer ne dava on sam hvalu već i vaskolik puk.....; i to shvatimo, da smo mi svi jedno tijelo i da se međusobno toliko razlikujemo koliko ud od uda.«

U Mozarapskoj svagdanjoj Misi nalazi se ova značajna stavka: »Offerunt Deo Domino oblationem (intellige: sacerdotis) nostri papa ro-

mensis et reliqui, pro se et pro omni clero ac plebibus Ecclesiae sibimet consignatis, vel pro universa fraternitate. Item **offerunt** universi presbyteri, diaconi, clerici ac **populi circum-adstantes,** in honorem sanctorum, pro se et suis. Offerunt pro se et pro universa fraternitate.« (P. L. 85, 541—543).

Papa Inocent I. (Epist. ad Decentium Eugubinum c. 1, n. 4, P. L. 20, 553)tumačeći poljubac mira za svete: Žrtve veli; »,.. per quam (t. j. pacem) constet **populum ad omnia,** quae in mysteriis **aguntur** atque in Ecclesia celebrantur, **praebuisse consensum.«** A Papa sv. **Lav Veliki** isto govori, da i vjernici prinose Žrtvu sv. Mise. Tako n. pr. u Epistola 9, ad Dioscorum Alexandrinum, cap. 2, veli: »Necesse est autem ut quaedam populi pars sua devotione privetur, **si,** unius tantum missae more servato, **sacrificium offerre non possint,** nisi qui prima diei parte convenerint (dakle: mogu »sacrificium offerre« oni koji Misi prisustvuju u prvi dio dana; a moći će i ostali vjernici offerre sacrificium, ako bude više od jedne Mise). (P. L. 54, 627).

Između novih skolastika napominjem riječi Lugo-a: »**Has personas** praeter celebrantem in aliquo sensu, saltem mediate, **offerre sacrificium,** et non salum pro iis offerri, dubitari non potest.« (De Sacr. Euchar. Disp. 19, art. 11, n. 230). A veliki teolog Cardinalis Caietanus O. P. veli: »Cum enim sacerdos oret et offerat in persona Ecclesiae, consequens est ut **quilibet per sacerdotis actus oret et offerat,** et sic **causaliter** concurrat ad sacrificium.« (Opusc., tom. 2, tr. 3, q. 2).

Glasoviti **Bossuet** piše (**Maniére de bien entendre la messe,** na »Orate fratres«): »**Ovaj dio** Mise je veoma važan. Kad je eto svećenik spravan da uniđe u (bitni) Čin Žrtve, obraća se prisutnima, da ih sjeti, da će **u njihovo ime** prikazati (svetu Žrtvu), te zato traži od njih da zajedno s njime mole u žrtvi, **koju oni moraju prikazati s njime.«** A na »Ofertorij« veli: »Treba imati na umu, da svećenik prikazuje u ime čitave Crkve, te da u njemu i po njemu također svi **prisutni moraju Bogu prikazati.«**

Interesantno je, da je u **prošlosti** ideja i vjera o zajedničkom sudjelovanju (iako ne na isti način) vjernika i svećenika u prinošenju svete Žrtve i da je Misa Žrtva Crkve kao otajstvenog Tijela Kristova tako bila duboka i živa, **da su nerijetko** pali **u drugu skrajnost** čak koji put u dvolične izraze ili u zabludu: niječući vrijednost Žrtve svete Mise onih svećenika, koji nisu bili u općinstvu s Crkvom.

Da pređemo preko drugih navest ćemo Papu Pelagija I. On u Epistola ad Victorem et Pancratium (P. L. 69, 412—413) doslovce veli: »Non est Christi corpus quod schismaticus conficit, **si veritate duce dirigimur.«** Istina je, da ovdje nema dogmatskog pitanja papine nepogrešivosti, jer tu Pelagij piše privatnicima a ne cijeloj Crkvi, a osim toga i on sam piše kao doctor privatus, jer nadodaje ove važne riječi: »si veritate duce dirigimur.« Ali svakako je važno, da je jedan Papa bio sklon na ovo mnijenje. **Sveti Prosper** govori u »Liber sententiarum ex operibus S. Augustini delibatarum« (c. 15; P. L. 51, 430): »Considerandum est ubi offeres: quia veri sacrificii extra ecclesiam locus non est.« — A sv. **Grgur Veliki:** »In una catholica Ecclesia vera hostia Redemptoris immolatur.« (Moral. 35, 8; P. L. 76, 756). No ovo se može dosta lako protumačiti, da »extra ecclesiam« znači one, koji nikako ne pripadaju Crkvi, to jest niti svećeničkim karakterom i niti namjeravaju činiti ono što čini »vera Ecclesia«. Ali **Magister Sententiarum** (Petrus Lombradus) (Lib. 4, d. 13, n. 1; P. L. 192, 868) izričito niječe valjanost: »Hi vero qui excommunicati sunt vel de haeresi manifesta notati, quia nemo dixit in ipsa consecratione (u Kanonu: Unde et memores... offerimus) »Offero«, sed »Offerimus«,

quasi ex persona Ecclesiae.« — Malo zatim im priznaje valjanost ali uz ograničenje, ako nijesu degradati (»tamen ante sententiam degradationis et ordinant et consecrant« — ib. col. 907).

Da spomenemo još samo Inocentija III. († 1216): »Licet autem unus tantum offerat sacrificium, pluraliter tamen dicit **offerimus,** quia **sacerdos non tantum in sua,** sed in totius Ecclesiae persona sacrificiat. Quapropter in Sacramento corporis Christi nihil a bono maius, nihil a malo minus perficitur sacerdote, **dummodo sacerdos cum caeteris** in arca **consistat,** et formam observet traditam a columba.« (De vero altaris mysterio. 1, 3, c. 5. P. L. 27, 844).

Nije u zadatku ovog referata, da se riješe poteškoće ovih navedenih tekstova. Jedno je za naš predmet glavno i veoma važno: ideja i vjera o zajedništvu vjernika sa svećenikom u prinošenju Žrtve sv. Mise bila je uvijek, a u prvim vjekovima nadasve, živa i općenita, dok nije došla Pseudoreformacija i duh racijonalističke filozofije, a to je duh »izoliranja« na čitavom području ljudskog života: u spoznaji i filozofiji: čovjek se subjektivizmom zatvara u sebi (!); u znanosti: pretjerane specijalizacije bez sinteze i povezanosti s metafizikom i ostalim granama znanosti; u svagdanjem životu: egoizam lični, obiteljski ili gradski; u međunarodnom životu: šovinistički hipernacijonalizam; u religijskom: separatizam; u duhovnom: izolirani individualizam misli i pobožnosti. Zato nije čudo, da je liturgijski (a i teološki) misao Žrtve sv. Mise kod premnogih zamro i iščezava, a da se je pojavilo more zdravih i nezdravih individualnih pobožnosti; i da se taj duh osmaljenosti i individualizma sačuvao i onda, kad se vjernici sakupljaju da prisustvuju »pobožnosti sv. Mise« — kako bi to mnogi rekli. — Ova, dakle, ideja zajedništva u sv. Misi bila je u prošlosti tako silna, da su po gdjekoji — inače i veoma velikog ugleda — prešli u skrajnost zablude oprečene današnjoj zabludi. Dà, rekoh: današnjoj »zabludi«! Jer misliti, da je sv. Misa čin samo svećenika, a ne Crkve i vjernika jest ipak zabluda. Zabluda nešto finija, ali zato u posljedicama možda pogibeljnija baš zato, jer se teže može zapaziti. Treba nam se, dakle, povratiti prvotnom zdravom shvaćanju zajedništva u sv. Misi. — Ovo shvaćanje sv. Mise opravdasmo (barem donekle) na temelju liturgijskih izvora, a sada da vidimo u kratko opravdanje ove istine s teološkog gledišta.

(Nastavit će se.)

O. Dr Dominik Budrović, dominikanac

Liturgijska obnova po određenom planu

U misnom »Vjerujem« ispovijedamo, da je radi nas ljudi i zbog našega spasenja Sin Božji sašao s neba na zemlju. Krist je u svojoj ljubavi prema ljudima htio da ih obogati nadnaravnim Božjim životom, i da tog života imaju u izobilju. Sve liutrgijsko štovanje Boga ide u prvom redu za tim, da častimo Boga. Ali mi kršćani najsavršenije štujemo Boga, kad živimo i promičemo naš unutrašnji duhovni život. Vjeru i sve njezine blagodati — od Očenaša do Euharistijske Tajne — dao nam je Bog, po Kristu, u svetoj Crkvi, da preporođeni otajstvom Milosti budemo dionici slave Božje.

Uopće, sva liturgija, posebno sveta Misa, jesu sredstva da promiču kršćansku svetost. Kako nas liturgijska pobožnost, koju širi liturgijski pokret, vodi k vrelu kršćanskog života, to jest k Presvetoj Euharistiji, to možemo kazati, da — s ovoga pogleda — liturgijska pobožnost, u svojoj najintimnijoj bitnosti, jest, zapravo, euharistijska pobožnost. Donekle, liturgijsko-euharistijsku pobožnost ne možemo ni držati da je »pobožnost« u običnom smislu, nego da je vrelo svakoj drugoj pobožnosti.

Svećenik je pastir kršćanskog života. Njemu je dužnost da svoje stado izvodi na najbolju pašu. Njemu je Krist povjerio dogmatski, moralni i liturgijski poklad svete vjere. Liturgija je, dakle, bitni i sastavni dio koliko svećeničke službe toliko kršćanskog života. Liturgijska pastva svoga stada jest osnovna briga pravog pastira.

Ako je, dakle svećenik — kao pastir — liturgijskog duha i života, to će on prenijeti to i na svoje stado. Stara je riječ: svećenički je život evanđelje vjernicima. Ne možemo ni zamisliti svećenika prožeta liturgijskim životom, a njegovo stado da ne mari i neće liturgijske duhovne paše. Zato sam u prošlom broju svratio pažnju, što se traži od svećenika, da bude uspješni promicatelj liturgijske obnove svoje župe.

Sada ću se na to osvrnuti, kako i vrijedan svećenik mora se držati stalnih načela i praktične metode, da pobere plodove svoga rada na polju liturgije.

1. Liturgijskom pobožnošću častimo i molimo Boga jezikom i načinom svete Crkve. Crkva je javna i zajednička kršćanska bogomolja. U kući Božjoj sveta Crkva kao majka okuplja svoju djecu, da pred njima i s njima zajedno časti, klanja se i moli Boga, kako ju u tom rukovodi Duh Kristov. Posebno je Krist dao zapovijed o svetoj Misi: Ovo činite meni na spomen. Crkva je u Euharistiji i oko Nje usredotočila svu svoju javnu molitvu. Dok nam je slobodno izvan crkve, a u crkvi, kad nema javnog bogoslužja, da slijedimo poticaje milosti u našim privatnim pobožnostima i molitvama, složimo se s Crkvom, te Njezinim jezikom molimo Boga bar onda kad Ona javno moli. Istina, da i preko javnog bogoslužja Crkva nam ne nameće strogu dužnost da se lišimo privatne pobožnosti, jer kad dijete nezna se upriličiti majčinom načinu, majka se upriliči djetetu, ali bar to će tražiti, da se djeca dolično vladaju.

Da počnemo među vjernicima buditi smisao za crkvenu, liturgijsku molitvu, valja da prije uputimo svijet: kako i radi česa da se vjernici pobožno vladaju u kući Božjoj. Crkva je dom molitve. Kuća Božja zato je mjesto sabranosti i molitve, jer u kršćanskim crkvama nalazi se Euharistijski Krist. Nije Krist samo u nebu i da sjedi ob desnu Boga Oca, nego je On i na Velikom Oltaru naših crkava, u Svetohraništu, bistveno i živo nazočan iz ljubavi prema nama. U nebu je Krist proslavljeni, a u crkvama je On Utamničenik ljubavi.

Odličnom metodom služimo se kod širenja liturgijskog pokreta, kad vjernike katehiziramo o kući Božjoj i o našem prebivanju u njoj. Liturgijski pastir uložit će svu pomnju, da blago, ali odlučno traži pristojno vladanje uvijek, a naročito preko službe Božje. Liturgijska abecedarka kaže nam, kako se ulazi u crkvu, kako da se krstimo svetom vodom, komu da se najprije poklonimo, kojom molitvom da pozdravimo crkvenog Gosta, Euharistijskog Krista. U toj abecedarki nije od najmanje važnosti, da je svijet poučen, kako se po crkvi hoda, kako da držimo tijelo, posebno, oči i ruke. Crkva je smatrala potrebnim, da točno kaže: kad se stoji, kad kleči, a kada da se sjedi u crkvi preko službe Božje. Imaju liturgijska pravila, kako i kada da se preko svete službe krstimo, naklonimo i poklonimo. Ja mislim, da u ovim »sitnicama« nalazi se početno svitanje liturgijskog života vjernika. Krist je istjerao iz te škole one koji su se nedolično vladali u hramu Božjemu. Ako svećenik ne vodi računa o pobožnom vladanju u crkvi, te pušta djecu da brbljaju, da se vrte i okreću bez potrebe, da prelijeću tamo i ovamo, da se guživaju, otimlju za ovo ili ono, da se karaju i prijete je-

dan drugomu — e onda ta župa nema osnovne škole za liturgijsku pouku. Ako svećenik pušta mlađu čeljad da i u crkvi, pače i preko službe Božje, vjetreno i svakojako se ponaša, tada tu nema ni početnog smisla za liturgijsko gibanje, pače tu se je bojati i za kršćanski život u milosti Božjoj. Liturgijska naobrazba kršćanskog života ima i svoju srednju školu, pače i specijalizirani sveučilišni studij što praktično nije za svakoga, — o čemu će voditi račun svaki promicatelj liturgijskog pokreta — ali ne može crkva dozvoliti radi Boga i duhovnog života, da se vjernici vladaju u crkvi onako kako nije sveto i kršćanski. Brbljave babe nijesu ni za molitvu, a kamo li da ćemo u njima pobuditi interesa za liturgijsku pobožnost. U osjećaju nazočnosti Euharistijskog Boga valja nam početi prvu liturgijsku naobrazbu.

2. — Liturgijski pokret jest u svojoj biti *euharistijski život vjernika.* Sveta je Hostija predmet crkvene liturgije. Istočne crkve zovu svetu Misu »liturgijom«. Iza zavjese crkvene liturgije nalazi se euharistijski Isus Krist. Sveta Crkva, sa svojim pozivima da obnovimo liturgijski život, ide, zapravo, za tim da nas približi Svetotajstvenom Isusu. Današnji liturgijski pokret po svijetu najviše je oživio, otkada je euharistijski papa Pijo X. pozvao kršćane k svetoj Pričesti.

Nakon što je svećenik probudio u vjernicima kršćanski pojam Doma Kristova, te ih priveo da se sveto i dolično vladaju u crkvi, naročito u vrijeme službe Božje, sad će se on žarko prihvatiti pastirskog posla oko euharistijskog kršćanskog života. Gdje samo i slovka zapinje u štovanju Euharistije, tu još nije uzorano tlo za liturgiju. Katolička liturgija i nije šta drugo nego crkveni kult Euharistije. Tko nema prosvijetljenog štovanja Euharistije, taj nema prijavnih ispita da uđe u školu liturgijskog života s Crkvom. Ne mislimo, da je aktivni član liturgijske obnove kršćanskog života, ako neko s misalom u ruci prati sv. Misu. Ako on nema duhovnog shvaćanja svete Euharistije, ne gladni li njegova duša žrtve sv. Mise i nema li zdravog teka euharistijskog Kruha, taj će brzo odložiti liturgijsku knjigu i neće u njoj nalaziti potrebu duševnog života.

Promicanjem štovanja Euharistije vrijedni će svećenik utirati put shvaćanju liturgijske pobožnosti. Euharistijske duše lako će prihvatiti liturgijsku pobožnost. One zapravo jedine mogu shvaćati veliku ulogu liturgije u obnovi i napretku kršćanskog života. Liturgijski pokret ide

za tim, da kršćani što bolje upoznadu i zavole sv. Misu i misnu Pričest. U crkvi smo uvijek u prisutnosti Euharistijskog Krista, da u Njemu, s Njime i po Njemu prinosimo Bogu Ocu Svemogućemu svaku čast i slavu. Pobožna Pričest naša je u tomu savršena aktivnost.

3. — Kad smo ovim prethodnim radom i trudom (trudni je rad pravi rad) razbili led i utrli put, sada tek možemo orati prve brazde liturgijske njive i sijati prvo sjeme. Prvi materijal litur. akcije u župi jesu *nabožna društva.* Gdje nema nabožnih društava ili gdje ona samo životare, tu nema ni terena ni materijala za ozbiljnu liturgijsku pobožnost.

Redovno ćemo kod školske djece i *organizirane mladeži* početi sa promicanjem liturgijskog kršćanskog života. K starijima ćemo tražiti pristupa putem mladeži. Starije osobe prihvaćaju novosti, kad ih na djelu vide kod svojih mlađih. Sva liturgijska katehizacija valja da se okreće oko toga, da vjernici poznadu članak vjere koji nas uči, da u javnom bogoslužju, posebno u sv. Misi, jest Krist, više svećenik i više svaki naročito prisutni vjernik. Tri smo koji »govorimo« misu. Poučena djeca odgovarat će na misi. Odgovarat će *pravilno* i *razumljivo.* Odgovarat će najprije poslužnikove stvari. Postepeno će slijedećih blagdana prihvaćati da mole: Gospodine, smiluj se, zatim: Slava, Vjerujem, Svet...

Neće sva djeca biti odlična za ovaj posao, ali razboritost vjeroučitelja znat će i tu staviti reda.

4. — Mladost ćemo spremati za liturgijsku pobožnost u vjerskim udruženjima i u Katoličkoj Akciji. Ako vidimo da je potrebna selekcija, s njome računajmo. Svak će uz dobru volju, moći prihvatiti *prima principia* liturgije, ali ne će svak biti sposoban da shvati njezine zadnje izvode. Pomozi Bože, kako i koliko se može! Uz blato i srebro ima u crkvi i na oltarima željeza i običnog kamena, pače i suhoga drveta! Samo se držimo načela, da *nakon temeljite priprave smijemo javno nastupiti* u liturgijskoj pobožnosti.

Preko djece, članova vjerskih društava i Katol. Akcije možemo sada misliti, da imamo u liturgijskom gibanju pristupa k *ostalim vjernicima.* Samo nikad ne smetnimo s pameti, da je — istina — liturgija jedno veoma odlično sredstvo za obnovu vjerskoga života, ali da ne može svak jednako ni razumjeti ni živjeti duhovnim liturgijskim ži-

votom. Nema svak sreće da jede za stolom, zato ona evanđeoska žena bila je zadovoljna da joj Krist udijeli makar mrvice, i to onih što padaju sa stola.

Budimo sretni i zadovoljni, ako u župi, preko nabožnih društava i Kat. Akcije i mali broj ozbiljno shvati i prihvati liturgijsko gibanje. Oni će kao sô začinjati i utjecati na ostale vjernike. — Znajmo, da od života malog broja odabranih živu i mase ostalih. Paucis vivit genus humanum.

O. Leonard Bajić, franjevac

Liturgijsko pjevanje preko sv. Mise

Činjenica je utvrđena u istoriji, da je muzika amica templis — drugarica vjere. Čovjek je vjerovao, dizao oči i srce k nebu i molio — a kad mu prosta riječ nije dostajala da izrazi osjećaje svoje duše, on je pjevao i pjevajući molio.

Javno bogoslužje sviju naroda, pa i onih najdivljih, bilo je obavljano uz pratnju muzike. Ne samo to, nego se je muzika, u staro doba, upotrebljavala jedino i isključivo u bogoslužju — pa kad je počelo muzicirati i u vanliturgijskim zgodama, dizali su se proti toj novotariji i auktoriteti, kao što su to bili Plutarh i Platon.

U židovskom hramu bila je vanredno gajena i vokalna i instrumentalna muzika, a u kršćanskoj crkvi od anđeoske pjesme pri porođenju Spasiteljevu da danas, ne samo uzima vidni, nego integralni dio u svečanim crkvenim obredima. Svrhu crkvene glazbe ovako je izrazio Pijo X u svome zakoniku za crkv. glazbu od 1903.: »Crkv. glazba, kao integralni dio svečane liturgije, učestvuje u njezinoj općenitoj svrsi, koja je slava Božja te posvećenje i izgradnja vjernika. Crkv. glazba pridonosi svoj dio da poveća ljepotu i sjaj svetih obreda. Njezina je naročita zadaća da prikladnim napjevima zaodjene tekst, što ga liturgija pruža vjernicima. Stoga je vlastito crkv. glazbi da dade još veću snagu liturg. tekstu, da ovaj lakše pobudi vjernike na pobožnost i bolje pripravi duše da prime plodove milosti, koje proizlaze iz obavljanja svetih tajna«. Iz ovoga slijedi: 1) da muzika u crkvi nije sama sebi svrhom, kao što može da to bude u koncertnoj dvorani. Ona nije gospodarica, nego službenica.

2) Muzika u crkvi ima da pokaže samo one izražajne elemente koji su u skladu sa liturgijom i koji mogu da potiču na pobožnost.

3) Da nije ni kršćanski, a ne odgovara ni principima umjetnosti, stila ni estetike kad se u crkvi traže ili daju skladbe koje više služe za to da zabave i rastresu dušu, negoli da potiču na sabranost i da podižu Bogu.

Crkva je uvijek budno pazila da se njezina glazba drži ovih načela. Bila je u tomu konzervativna, ali ipak nije sprečavala naravni razvoj umjetnosti. Poznata je istina, da se je naša, gigantski izgrađena, moderno profana muzika razvila iz crkvene. Od jednostavne gregorijanske melodije došli su prvi počeci višeglasja, razvila se polifonija, nastajale jedno za drugom razne glazbene forme, koje su ili zadržale svojstva gregorijanskih melodija, ili se više ili manje udaljivale od svoga izvora. Crkva — majka umjetnosti, čekala je strpljivo, i na svoje vrijeme, razdijelila svoje umjetničko potomstvo. One forme koje su mogle da posluže njenom duhovnom cilju, ostavila je u očinskoj kući, a druge je poslala u svijet — ali se je kao majka brinula i za nje i pomagala njihov razvoj, kako to sa zahvalnošću priznaje povijest glazbe.

Propisi katol. Crkve za crkv. glazbu nalaze se u Motu proprio Pija X.: Inter pastoralis officii od 22. XI. 1903. te u apoštolskoj konstituciji: Divini cultus Pija XI. od 20. XII. 1928. Prema ovim propisima prikazaću u ovom referatu: vrste crkv. glazbe, a onda crkveno-glazbene smjernice obzirom na dijelove sv. mise, liturgijski jezik, instrumente u crkvi te na pjevanje puka preko sv. Mise.

VRSTE CRKVENE GLAZBE

Imamo dvije vrste crkv. glazbe: liturgijsku i izvanliturgijsku. Liturgijska odgovara obredima strogo liturgijskim (svečana sv. misa, večernja — pjevani oficij i blagoslov sa Presvetim od himna: Tantum ergo), a izvanliturgijska upotrebljava se u svim drugim obredima i molitvama u crkvi.

Od crkvene muzike valja lučiti takovu muziku koja je inspirirana na vjeri, vjerskim otajstvima ili pojavama, a nema svojstava crkv. glazbe. U ovu vrst spadaju oratoriji, kantate i sl.

Nas zanima čisto liturgijska muzika. Ona mora da posjeduje tri svojstva sv. liturgije: 1) da je *sveta*, tj. da se ništa profana ne nađe ni u njoj samoj, ni u načinu iz-

vedbe; 2) da je prava umjetnost — kako bi bila dostojna da se izvađa pred Božjim veličanstvom i da postigne svoju svrhu; 3) da je općenita — univerzalna u smislu: da je skladana po općim pravilima crkv. glazbe, a ako je pisana u duhu pojedinoga naroda, treba da bude takova, da je mogu i drugi narodi primiti i izvoditi.

»Ova tri svojstva« veli Pijo X, »nalaze se u najvećoj mjeri u gregorijanskom pjevanju, pa je stoga ono vlastito pjevanje rimske crkve. Ovo je pjevanje rimska Crkva najvećom brigom dugim tijekom vjekova čuvala u liturg. kodeksima, pa ga i danas izravno prestavlja vjernicima kao svoje pjevanje --- stoga je oduvijek gregorijansko pjevanje smatrano kao najviši uzor svete glazbe.«

O. Dr. Ivan Glibotić O.F.M.

Iz života svete Crkve

Naslovna slika

Naša naslovna slika prikazuje u sredini obred sakramenta sv. krštenja (uranjanjem), po kojemu čovjek prima neizbrisivu legitimaciju da pripada društvu Kristovom, to jest Crkvi. Krštenje je početak života s Crkvom. Skroman crtež je značajan, jer se spremamo za historijski jubilej: 1300 godišnjicu pokrštenja Hrvata, koje je započelo za cara Heraklija (610—641): »Car Heraklije pošalje i dovede iz Rima svećenike, postavi od njih nadbiskupa i biskupa i svećenike i đakone pa pokrsti Hrvate.« Sv. Krštenje je sakramenat mrtvih, jer oni koji ga primaju nijesu živi Milosti Božjoj, već su plijen demona i idolatrije, koji su uzurpirali pravo njihovog posjeda uslijed grijeha naših praroditelja. Narodi preko krštenja prestali su biti plijenom demona. Postadoše sinovi i prijatelji Božji. Očišćeni u krštenom zdencu, oslobođeni starog neprijatelja preobrazište se u narod Božji, u kraljevsko svećeništvo. Primiše pravu legitimaciju. Ne legitimaciju od papira, već legitimaciju štampanu na duši, koju nitko više ne može izbrisati. I naš narod i danas pokazuje tu svoju staru i novu legitimaciju ponosno i časno pred Evropom, pred svijetom. Ona svjedoči, ona očituje, da hrvatski narod pripada Kristovom društvu još od natrag tisućutrista godina. A kad pripada Kristovom društvu znači da pripada kulturi i pravoj civilizaciji, koja ima svoje sjedište na Petrovoj Stolici u vječnome Rimu. »Ovaj izvor prima slabe, da ih prosvijetli«, piše na krstionici kneza Višeslava. Na crtežu je markirana upravo ova kneževska krstionica. Nad krstionicom visi svjetiljka, koja raščišćuje tmine poganstva i konservativne samobitnosti. Svjetiljka je vjera. Lucerna est fides. Vjera je napredna. »Pripravio sam svjetiljku Kristu mojemu.« Paravi lucernam Christo meo. Svaki narod, pa i naš treba da bude svjetiljka Kristova. Krštenje je sakramenat svjetlosti, radi toga se zove »Illuminatio«. Malo je kada kao u zadnje vrijeme kršćanstvo bilo toliko neshvaćeno i mistificirano i pod izlikom modernog kršćanskog »mentaliteta« širi se pseudo-kršćanstvo. U ovom preporodu liturgije, koji svugdje napreduje »Mysterium Fidei« je najdragocijenije blago Kristove zaručnice. Liturgiju je ustanovio direktno ili indirektno sam Krist. Njezin sadržaj je ostao uvijek isti, samo su se pojedini obredi u svojoj vanjštini razvili. Iz svetih sakramenata izvire vječna milost Kristova. Naš budući liturgijski sastanak u Đakovu bit će posvećen: sv. krštenju. Ne samo teoretski, već i praktički. U prvom redu svratit će se pažnja, da se kod gradnja ili preinaka župskih crkava misli i na krstionicu. Krstionica ne smije imati provizorni karakter, već stalni ambijenat, da se ne prenaša iz jednog kuta crkve u drugi. Crkva određuje da krstionica bude jedno posebno mjesto, napose. Mjesto sveto, rezervirano, gdje se može izvršiti obred pranja i preporođenja, a to je posebna zgrada. Istina, Crkva je ublažila stroge zahtjeve, ali prijatelji liturgijskog pokreta moraju nastojati da se želje Crkve ispune ne samo simbolički, već i realno. Naokolo su sličice ostalih sakramenata, kako ih simbolički slika škola B. Angelico u Milanu. Potvrda je prikazana u mladom kršćanskom vojniku, koji ubija zmaja (grijeh). Euharistija u anđelu, koji nosi kalež sa hostijom. Pokora u kralju Davidu, koji plačući pjeva uz harfu »Smiluj mi se Bože.« Zadnja pomast u čovjeku - putniku, koji ide iz ove zemlje u svoju pravu domovinu prama riječima iz molitve »Putuj kršćanska dušo s ovoga svijeta.« Ženidba je prikazana simbolički, naime Crkva je zaručnica Kristova. Crkva i Krist. Krist brani i blagosivlje Crkvu, svoju zaručnicu. U sv. sakramentima je život Crkve i život s Crkvom, koji s pomoću božanskog Kyriosa nastavljamo već petu godinu.

D.

Benediktinski samostani

U zadnjem broju našeg časopisa (br. 1. God. V.) Preuzvišeni biskup Miho Pušić naveo je u svome članku »Uza sve poteškoće nastavljamo — Benediktinci se vraćaju«, prama podacima crpljenim iz članka preč. D. K. Stošića (Croatia sacra sv. 7), da je u samoj Dalmaciji od Raba do Budve desele nabrojeno 113 Benediktinskih samostana. Preuzvišeni je najavio povratak Benediktinaca, a našim čitateljima i prijateljima preporučamo da se mole Bogu neka blagoslovi ovo nastojanje i da se odazovu pozivu i molbi preuzvišenoga Pušića te doprinašaju za tu svrhu.

Sa zahvalnošću ističemo da su se neki — shvaćajući važnost povratka Benediktinaca — već rado odazvali pozivu, između kojih je veleuč. g. Dr. Milan Ivšić, sveučilišni profesor u Zagrebu, prvi doprinio svoj obol i obećao pokloniti svoje knjige teološkog i homiletskog karaktera za prvu našu Benediktinsku opatiju. Vivant sequentes!

Razne vijesti

Francuski utjecaji na staru hrvatsku kulturu.

Proučavajući dugi niz godina liturgijski obred zagrebačke stolne crkve od prvih vremena zagrebačke biskupije ustanovio je Dr. Dragutin Kniewald, da je Sakramentar (MR 126) u zagrebačkoj metropolitani jedna od najosnovnijih liturgijskih knjiga prvotnoga zagrebačkog obreda. Taj je Sakramentar pisan 1083—1092 za benediktinsku opatiju sv. Margarete de Hahot prema predlošku koji potječe iz opatije Fontenelle (St. Wandrille) u biskupiji Rouen. U Zagreb je donesen ovaj Sakramentar prigodom osnutka zagrebačke biskupije, kako je to zamišljao već prof. dr. Fancev i ovdje je preudešen za katedralnu upotrebu. O ovom je Sakramentaru Dr. Kniewald objelodanio više studija na hrvatskom, njemačkom i madžarskom jeziku, pa je o značenju ovog Sakramentara za liturgiju u Madžarskoj prema zamolbi kardinala-primasa Seredia u veljači ove godine održao predavanje u Akademiji sv. Stjepana u Budimpešti. Tom prilikom je bio Dr. Kniewald zamoljen da prouči t. z. Pray-Kodex, za koji on misli da potječe iz posljednjeg decenija, zapravo iz posljednjeg lustruma XII. vijeka. Ovaj

je Kodeks bio određen za benediktinsku opatiju sv. Ivana Krstitelja kod Budve, a pisan je prema različnim predlošcima, od kojih je glavni predložak za sakramentar u Pray-Kodeksu potjecao iz jedne benediktinske opatije u biskupiji Arras (Cambrai) ili njezine okoline, možda iz opatije Corbie. Ovaj Kodeks kao i zagrebački imaju isti zavičaj: sjeveroistočnu Francusku. Zagrebački Sakramentar bio je u uporabi od osnutka biskupije 1094 do 1800 kad je biskup Vrhovac konačno dokinuo stari zagrebački obred i zamijenio ga rimskim. U Madžarskoj se to desilo već davno prije za vremena kardinala Pazmanya g. 1633. Prvi zagrebački biskup Duh bio je po svoj prilici redovnik u samostanu sv. Margarete de Hahot i on je odanle donio sa sobom zagrebački Sakramentar i prilagodio ga potrebama zagrebačke stolne crkve. (»Obzor«).

Proučavanje Ambrozijanske liturgije

Velike su analogije između rimske i ambrozijanske liturgije, skoro su identične, jer kaže Cabrol da je ambrozijanska liturgija usko vezana sa rimskom, kakva je bila prije reforme pape Damaza, pape Gelazija i Grgura Velikoga. U zadnje vrijeme u svrhu liturgijske propagande proučava se i ambrozijanska liturgija. Angelo Paredi napisao je interesantnu studiju o slavospjevima (prefacijama) ambrozijanske liturgije. Ova studija služi kao važan prinos za poznavanje opće latinske liturgije.

Stara muzička kultura u Dalmaciji

U zadnje vrijeme dosta se piše o hrvatskoj muzičkoj kulturi u Dalmaciji i za nju kaže A. Dobronić (Novo Doba) da je makar i u ograničenom opsegu rada već davno kročila samostalno ili uporedo kulturi susjedne Italije. Pored ostataka neumatske muzičke kulture čiji tragovi sižu do X. stoljeća važno je djelo poznato pod imenom »Šibenski Kodeks« vjerovatno također iz X. stoljeća, za koje uvaženi Don Potie misli da ili potječe izravno iz San Galena ili ga je pisao pisar koji je izašao iz tog samostana i učio školu u San Galenu. Sličnih još dovoljno neproučenih Kodeksa sigurno ima još podosta razasutih po dalmatinskim starim kulturnim središtima: Zadru, Šibeniku, Trogiru, Splitu, Dubrovniku, a značajno je da je nadolaskom i postepenom nadmoći slavenskog nad bivšim dalmatinsko-romanskim življem u crkvenom bogoslužju počeo da prodire slavenski jezik i slavenski pučki muzički elemenat. Kod Hrvata u Dalmaciji razvila se rano muzička kultura i stajala je na lijepom stepenu, kako dokazuje djelo »Pisni za najpoglavitije, najsvetije i najveselije dni svega godišća«, napravljene po Anastaziju Grgičeviću (1580—90 ili 1640—50). Iz djela Dr. Dragana Plamenca, docenta za muzikologiju na zagrebačkom sveučilištu mnogo se doznalo i razsvijetlilo o staroj hrvatskoj muzičkoj kulturi. Osobito je značajan muzički rad kompozitora Šibenčanina Ivana Lukačića (1574—1648), franjevca-konventualca. Njegovi »Moteti« štampani su u Mlecima g. 1620. Pored Lukačića vrijedan je spomena Toma Cecchini iz Verone, koji je bio plodan na polju crkvene muzike u Splitu i u Hvaru. Kompozitoru Ivanu Lukačiću podignuta je spomen ploča dne 2. XI. 1938 u crkvi Sv. Franje na obali u Splitu, gdje je bio pokopan. Poslije 300 godina iskazana mu je zaslužena počast.

Starokršćanske crkve u Dalmaciji

Četvrti internacionalni kongres kršćanske arheologije koji se držao u Rimu u drugoj polovini listopada bio je uglavnom posvećen: kršćanskim bogoštovnim zgradama (crkvama i bazilikama) u prvim vijekovima. Pošto je Dalmacija bogata s ovim spomenicima, to su o njoj bila dva referata. Prvi je držao Dr. Abramić, direktor arheološkog muzeja u Splitu. Crkveno graditeljstvo bilo je lijepo razvijeno u starom Solinu, ne samo u gradu, već i na starokršćanskim grobištima. U Trogiru su se našli tragovi prave cemeterijalne bazilike, a i u drugim mjestima po Dalmaciji (Skradin, Mokropolje, Šolta, Novigrad, Neretva [Vid], Brač, Lastovo, Lopud itd.) nalaze se ostaci starokršćanskih crkava. U bizantinskoj periodi neki kašteli imali su svoje kapelice. Prof. E. Dyggve, koji je više vremena proučavao solinske iskopine i o njima pisao, držao je referat o novom tipu bogoštovnih zgrada u Solinu. On je naime otkrio u Solinu na sjeveru cemeterijalne bazilike u Marusincu nekoliko novih konstrukcija, među kojima bi se nalazila i jedna crkva na tri lađe. Centralna lađa nije imala krova (basilica discoperta). To je zaista jedna novost u arheologiji. Sličnu crkvenu zgradu vidjela je putnica Eteria u Palestini. Čemu je služila ova zgrada? Po mišljenju Dyggve-a valjda je služila u liturgijske svrhe za pokojnike. Još ostaje problem. Slijedeći kongres kršćanske arheologije biti će u Lyonu u Francuskoj g. 1943, a predmet će biti: kršćanska ikonografija.

Dani gregorijanskog pjevanja u Firenci

Katolička omladina u Firenci držala je dane gregorijanskog pjevanja. Plemenito natjecanje u pravom crkvenom pjevanju ponukalo je fioretinskog nadbiskupa kardinala Dalla Costa da održi omladini ovaj značajni govor: »Vi pjevate, vi pjevate i možda nesvijesno približujete duše Kristu, jer Isus nije samo dobročinitelj, već nadasve preobrazitelj. Rađa se u špilji i od špilje pravi komadić raja, gdje anđeli pjevaju njegovu slavu. Uzlazi na brdo i od njega pravi propovjedaonicu, sa koje propovjeda blaženstva. Ulazi u blagovalište lijepo ukrašeno i celebrira Euharistiju. Umire na križu i pretvara ga u žrtvenik, u jedno prijestolje, u jedno sudište, u jednu katedru, odakle naučava. Isus i danas poučava u našim crkvama po svećenicima, ali mnogi ne dolaze da slušaju riječ Božju. Eto pjevanje! Po pjevanju će mnoge preobraziti duševno. Sv. Ambrozije propovjedao je u Milanu. S kojom riječitošću, s kojom inteligencijom! Ali ipak nije dolazilo mnogo svijeta da ga sluša. Premda je bio najglasovitiji govornik ipak je imao malo slušatelja. Ali Sv. Ambrozije je bio mudar i znao je da dolazi malo svijeta u crkvu. On je zamislio, kako treba privući svijet u crkvu. Počeo je vjernike učiti pjevanju. Učio ih je psalme, pjesme i himnuse. Svijet je punio crkvu. Narod je oduševljeno pjevao. I mnogi su se obratili, preobrazili. Vi omladinci, s vašim pjevanjem približujete narod Kristu, a On će se misliti kako će ga preobraziti.« Psallite sapienter!

Međunarodna izložba crkovne umjetnosti u Španjolskoj

priređuje se na inicijativu ministarstva nacionalnog odgoja kroz tekući mjesec prosinac u Vitoriji (Španjolska). Na izložbi će sudjelovati ne samo katolička Španjolska, već i ostali katolički svijet. Osim izložbe umjetnina: slika, kipova i t. d., bit će i drugih priredaba: koncerti crkvene glazbe, liturgijska predavanja, i t. d.

Društvo svećenika Klanjalaca

U Italiji držat će u god. 1939 (od 25 do 28 travnja) svoj III nacijonalni kongres. Društvo broji u samoj Italiji oko 30.000 članova. Brigu oko priprema za kongres vodi predsjednik društva O. Vincenzo Di Lorenzo. Nj. Uz. Kardinal Pacelli na ime sv. Oca Pape, upravio je predsjedniku veoma lijepo i pobudno pismo, u kojem ističe veselje sv. Oca koji veoma rado daje svoj Apost. blagoslov. Glavna tema kongresa bit će: Euharistija i Svećenstvo u sadašnjici.

Crkva i odgoj mladeži u Kanadi

Zadnjih dana prošlog mjeseca studenoga održan je u Quebec-u I. kongres nastavnika pod predsjedanjem Nj. Uz. Kardinala Villeneuve, nadbiskupa Quebeca, a istodobno je za pokrajinu Ontario bio u Sudbury kongres katoličkih nastavnika. Otvor kongresa u Quebec-u započeo je svečanim pontifikalom u katedrali.

CRKVENI KALENDAR

Nedjelja 25 XII: **BOŽIĆ.** Tri svete Mise Ruho bijelo
Ponedjeljak 26 XII: **Sv. Stjepan,** prvomučenik. Ruho crveno. Dvostruko II. reda.
Utorak 27 XII: **Sv. Ivan, ap. i evanđelista.** Bij. Dvostr. II. r.
Srijeda 28 XII: **Nevina dječica.** Ljubičasto. Dvostr. II. r.
Četvrtak 29 XII: **Sv. Toma,** biskup. Bijelo. Dvostruko.
Petak 30 XII: **Spomen nedjelje u osmini Božića.** Bij. Poludv.
Subota 31 XII: **Sv. Silvestar,** papa. Bijelo. Dvostruko.

Nedjelja 1 I: **OBREZOVANJE GOSPODINOVO.** Bijelo. Dvostruko II. reda.
Ponedjeljak 2 I: **BLAGDAN IMENA ISUSOVA.** Bijelo Dvostruko II. reda.
Utorak 3 I: **Osmina Sv. Ivana.** Bijelo. Jednostavno.
Srijeda 4 I: **Osmina nevine dječice.** Crveno. Jednostavno.
Četvrtak 5 I: **Navečerje Bogojavljenja.** Bijelo.
Petak 6 I: **BLAGDAN BOGOJAVLJENJA.** Bij. Dvostr. I. r.
Subota 7 I: **Drugi dan u osmini Bogojavljenja.** Bij. Poludv.

Nedjelja 8 I: **BLAGDAN SV. OBITELJI.** Bijelo Dvostruko.
Ponedjeljak 9 I: **Četvrti dan u osmini Bogojav.** Bij. Poludv.
Utorak 10 I: **Peti dan u osmini Bogojavljenja.** Bij. Poludv.
Srijeda 11 I: **Šesti dan u osmini Bogojavljenja.** Bij. Poludv
Četvrtak 12 I: **Sedmi dan u osmini Bogojavljenja.** Bij. Poludv.
Petak 13 I: **Osmina Bogojavljenja.** Bijelo. Dvostruko.
Subota 14 I: **Sv. Hilarije,** biskup i crkveni učit. Bij Dvostr.

NAPOMENA:

Kroz sva ova tri tjedna nema nijednog dana, kad može biti zavjetna Misa ili za pokojne u crnu ruhu, osim ako je dan ili godišnjica smrti.

Na blagdan Bogojavljenja pomični se blagdani naviještaju ovako: »Znajte, braćo predraga, da kao što se po Božjem milosrđu obradovasmo Rođenju Gospodina našega Isusa Krista, tako vam naviješćujemo radost Uskrsnuća istoga Spasitelja našega.

Na 5 veljače bit će nedjelja Sedamdesetica.

Na 22 veljače srijeda pepelnica i početak presvetog korizmenog posta.

Na 9 travnja s veseljem ćemo slaviti Uskrs Gospodina našega Isusa Krista.

Na 18 svibnja bit će blagdan Uzašašća Gospodina našega Isusa Krista.

Na 28 svibnja blagdan Duhova.

Na 4 lipnja svetkovina presvetog Tijela Kristova.

Na 3 prosinca prva nedjelja Došašća Gospodina našega Isusa Krista, komu je čast u vijeke vjekova. Amen.«